

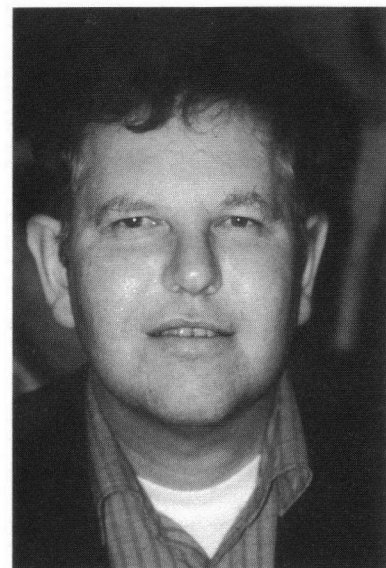
MEDEDELINGEN VAN DE FRYSKE FERIENTING FOAR FJILDBIOLOGY

Fryske Ferienting foar Fjildbiology

IN MEMORIAM JAAP VEENSTRA (1953-2003)

Beduusd van het telefoontje vlak ervoor zat ik de 7e januari 's avonds aan mijn bureau: Jaap dood! Herinneringsbeelden buitelden over elkaar heen. Eén herinnering trof me, de herinnering aan een moment dat zich bij herhaling heeft voorgedaan. Ik belde Jaap op. Hij meldde zich; ik antwoordde "Hallo Jaap". Steevast zei Jaap dan terug "Hallo Gertie"; dat deed hij dan met een hele kleine vertraging, die hem onderscheidde van alle andere mensen die ik ken. Vreemd dat juist zo'n detail zich aan mij opdringt. Alhoewel, in weerwil van wat veel spraakmakers van deze tijd regelmatig roepen ("beperk je tot de hoofdzaak, één A4'tje!"), hang ik een bestaande theorie aan die zegt 'de bijzaak is de hoofdzaak'.

Neem het natuurbeleid in Nederland. Het valt moeilijk vol te houden dat politici en beleidsmakers daar een hoofdzaak in zagen de laatste kwart eeuw. Dat speelde zich af in de sfeer van de bijzaken, waar soms halvegare staatssecretarissen enkele peanuts voor mochten rondstrooien. Pas vanaf pakweg 1985 is er een beetje samenhang gekomen in dat beleid. Maar de vormgeving van de EHS is vanaf het allereerste begin te traag verlopen. Natuurbeleid is bijzaak nietwaar?

Het was deze bijzaak die Jaap in de kring van de FFF bracht. In 1991, ik was toen net een jaar voorzitter, werd Jaap in het bestuur gekozen, waar hij Rennie Hosper opvolgde als penningmeester. Deze functie heeft hij in 1998 eerst gecombineerd met, later vervuild voor het secretariaat dat hij tot de ledenvergadering van 2000 gevoerd heeft. Negen jaar lang heeft Jaap zich op zijn eigen rustige maar besliste en nauwgezette manier ingezet voor onze club, die zich uiteindelijk ten doel stelt de (al of niet provinciale) natuurbeleidsmakers en -beheerders achter de voddens te zitten, of in positievere gevallen te bedienen. Hij was voorbeeldig in de precieze afwerking van zaken zoals aanvragen voor subsidies, maar zijn grote kracht zat hem hierin dat hij zijn werkzaamheden in een heel breed perspectief zag. Hij had een grote inbreng in alle mogelijke discussies over vraagstukken waarmee het bestuur zich bezig hield. En Jaap was dan wel heel precies als penningmeester, maar hij hield ons bijvoorbeeld steeds weer voor dat we niet te grote reserves moesten kweken: we halen dat geld binnen om er wat mee te doen, om er onze doelen mee te bereiken. Een penningmeester die zijn centen tot bijzaak promoveert.

Na zijn bestuursfuncties in het FFF-bestuur heeft Jaap ook een grote rol gespeeld in de financiële voorbereiding van de conferentie van de International Wader Study Group in Kollumerpomp, augustus-september 2001, waar de Wadvogelwerkgroep-FFF de organisatie voor op zich genomen had. "Dat deed hij geweldig", vertelt Meinte Engelman me. "Maar wat ik me vooral herinner, is hoe we tijdens die conferentie op de kwelder waren. Jaap en zijn dochters hadden broodjes klaargemaakt en deelden die uit. Er hing zo'n geweldige sfeer. Hij, en iedereen, genoot zo van het samen-in-de-natuur-zijn."

En dat is het precies: Jaap is in onze herinnering de prima bestuurder, maar toch vooral een natuurminnaar en een prima mens. Wij blijven in verbijstering achter, met een beeld van Jaap waarin die details ontbreken waaruit wij ook maar bij benadering zouden kunnen begrijpen waarom hij zijn ultieme stap zette. Wij wensen Feikje, Amarins, Brechtje, Jaaps ouders die bijna onmogelijke sterkte toe die ze nodig zullen hebben om Jaaps dood te verwerken.

Mede namens het FFF-bestuur,

Gertie Papenburg, oud-voorzitter

FERBÂN FOAR OARE BISTEN

ACTIVITEITEN VAN DE LIBELLENWERKGROEP 'DE HINSTERBITER' VAN DE FFF

Bij de recensie van de Atlas van de Nederlandse libellen elders in deze Twirre staat te lezen dat er grootse plannen in werking zijn gezet. Op 19 februari jl. is een groepje mensen bijeengekomen om te praten over de toekomstige activiteiten van de Libellenwerkgroep Fryslân. Of het een reëel streven is, moet nog blijken, maar het uiteindelijke doel is een atlas van de libellen van Fryslân op de planken te brengen. Hiervoor is het noodzakelijk om zo veel mogelijk mensen in Fryslân enthousiast te maken om naar libellen te gaan kijken. Afhankelijk van het aantal belangstellenden zal geprobeerd worden de hele provincie te inventariseren op het voorkomen van libellen.

Speciale aandacht zal daarbij uitgaan naar de Rode-lijstsoorten die in kaart zullen worden gebracht. Er zullen adviezen worden geformuleerd die de biotopen en vindplaatsen van zeldzame en kwetsbare soorten in Fryslân veilig moeten stellen voor de toekomst. Door het beschermen van deze (water)biotopen zullen niet alleen de libellen profiteren, maar elk levend wezentje dat daar direct of indirect afhankelijk van is. Libellen zijn goede indicatoren van de kwaliteit van waterrijke ecosystemen. Bepaalde soorten stellen zeer specifieke eisen aan hun leefomgeving. Sommige soorten leven alleen in bepaalde stadia van verlandingsvegetaties, andere soorten zijn afhankelijk van ongestoorde en schone vennetjes. De achter- of vooruitgang van deze soorten kan belangrijke informatie opleveren voor beheerders van de (natuur)terreinen waarin zij voorkomen. Hiervoor is het noodzakelijk dat enkele van deze zeldzame libellen gemonitord worden, door jaarlijks vaste inventarisatieroutes te lopen. Ook dit is één van de doelen van de libellenwerkgroep.

Net als van de dagvlinders zal in de toekomst hopelijk ook een mooie Friese atlas van de libellen kunnen verschijnen. Maar voor het zover is moet er nog veel werk verzet worden. In 2003 zal een begin gemaakt worden met het verspreidingsonderzoek naar libellen in Fryslân door de libellenwerkgroep van de FFF. Hierover kunt u alles lezen op het speciale inlegvel bij deze Twirre. In de komende nummers van Twirre wordt u op de hoogte gehouden van onze vorderingen en de ontwikkelingen op libellengebied.

Voor aanmelding, vragen of nadere informatie kunt u contact opnemen met: E. Peter de Boer, coördinator van de FFF-libellenwerkgroep 'de Hinsterbiter', It Fryske Gea (tel.: 0512-381448).

E. Peter de Boer

PLANTEFERBÂN

JAARVERSLAG PLANTENFERBÂN 2002

Zoals gebruikelijk werd er ook in 2002 weer volop geïnventariseerd op planten. Nu niet, zoals een jaar eerder, gehinderd door MKZ-perikelen. Op de slotavond van alle actieve floristen in Fryslân, traditioneel in Hotel Goerres in Akkrum, werd eind oktober de balans opgemaakt. Het leverde bijna 200 streeplijsten op. Hieronder volgt een klein overzicht van de bevindingen van de diverse werkgroepen.

De groep **Reduzum**, o.l.v. Bartle de Leeuw en Harm Visser, meldde opvallend veel Moeraszoutgras. Bij Oosterlittens werd het steeds verder oprukkende Goudknopje gevonden. Bij Mantgum is een prachtig schapenweitje met Kamgras en Veldgerst aangetroffen. Met name deze laatste soort is in het binnenland verre van algemeen.

De groep **Drachten**, o.l.v. Foppe Hof, Johan Schurer en Harrie Waltje, had een fraaie vondst in de Schaepedobbe bij Elsloo: Drijvende waterweegbree. Flip Sollman, sinds kort woonachtig in Sint-Annaparochie, maakte melding van Springzaadveldkers in eigen dorp. Voorts blijkt in die hoek veel Stinkende kamille te groeien. Andere vermeldenswaardige bijzonderheden waren Esdoornganzevoet, Gladde ereprijs en zeer waarschijnlijk de wilde vorm van Kool.

De groep **Workum**, bestaande uit Klaas Ybema en Freark Kunst, vond naast Stinkende kamille voorts de zeldzame Draadklaver, Duizendknoopfonteinkruid en Goudhaver.

Henk Jager had, vanuit zijn functie bij It Fryske Gea, nogal wat vegetatieopnamen gemaakt en kwam daarbij een aantal bijzondere planten tegen. Zo vond hij op De Hoeve de Bospaardestaart, die verder in onze provincie recent alleen maar bekend is van een bosje bij Drachten. De Pilvaren neemt toe, aldus Henk, o.a. in het Wijnjeterper Skar. Dat geldt ook voor de Moeraswolfsklauw, die met name opduikt in door natuurontwikkeling uitgegraven vennen. Spectaculair is de vondst van Waterlobelia, waarvan we hier de vindplaats liever even niet noemen. Voorts had Henk nogal wat buitendijkse vloedmerken bezocht en niet zonder resultaat. Hij noteerde er o.a. Zeevenkel, elf exemplaren, verdeeld over 6 km-hokken. Zeekool blijkt ondertussen heel algemeen te worden langs de Afsluitdijk. Hier groeit ook de zeer zeldzame Zeelathyrus in maar liefst vijf km-hokken. Vermeldenswaardig is zeker ook de Gele hoornpapaver bij Zurich. Henk Jager vond in de zeereep eveneens in 14 km-hokken de Wilde kool.

De groep **Sânwâlden**, Marten Hunneman, Hendrik de Vries, Lieuwe Calsbeek en Jan Tuinstra, vond een maïsveld vol Draadgerst. Ook Watermuur is een niet alledaagse soort in deze regio.

Voorts werd er links en rechts nog melding gemaakt van een aantal andere bijzonderheden. Zo stond er in een berm bij Garijp een twintigtal Moeslookplanten. Mogelijk niet van origine wild, maar toch is het de moeite waard om zo'n vindplaats in de

gaten te houden. De soort zou kunnen inburgeren ter plekke. Op een muurtje van een oude kas werd op Rinsemastate in Driessum de zeldzame Tongvaren gevonden. Achter Eastermar werd Dwergvlas waargenomen, een steeds zeldzamer wordende pionier van leemhoudende bodem. Bij de Lorenz-sluizen werd Fijn goudscherm gevonden, een zeer zeldzame schermbloemige, die in de negentiger jaren nog door FFF-ers op Schiermonnikoog werd genoteerd.

Kleinst kroos, 'een grasgroene, egaal bedekte sloot', blijkt steeds algemener te worden in Fryslân. De sloten in Heerenveen staan er vol mee. Hier werd in een oud bosje ook Groot springzaad gevonden. Harry Waltje maakte melding van enkele nieuwkomers: Watersla (15 km-blokken), Parelvederkruid en de Grote Waternavel. Bij de Fonia-brug bij Drachten vond Harry de Smalle waterweegbree.

Het komende jaar zal er veel extra aandacht geschonken worden aan het 'Witte Gebieden-project' van FLORON, om zo tot een landdekkend overzicht te komen van onze flora. Om de floristiek in Fryslân een nieuwe impuls te geven wordt er ook weer, na dertien jaar, een 'Plantencursus Fryslân' georganiseerd. Op de jaarvergadering zal daar zeker aandacht aan worden besteed.

Jacob Koopman

FFF VERZORGT OPNIEUW EEN PLANTENCURSUS FRYSLÂN

In de jaren tachtig werd viermaal een plantencursus in Fryslân verzorgd onder de vlag van de FFF. Dat deze cursus in een behoefte voorzorg en succesvol was, mag blijken uit het feit dat de 'harde kern' van die 4 cursussen nog steeds zeer actief is met de studie en het inventariseren van de Friese flora en vegetatie, o.a. in FLORON-verband. De laatste cursus sloot af in 1990, al weer 13 jaar geleden. Steeds vaker werd dan ook links en rechts de vraag gesteld of er ook nog weer eens zo'n plantencursus zou komen. Reden voor Jacob Koopman om die handschoen andermaal op te pakken.

De nieuwe cursus neemt twee jaar in beslag en is dan ook behoorlijk intensief. Dit jaar worden 12 theorie-avonden gehouden en 4 excursies. In dit eerste jaar wordt aandacht besteed aan de bouw van de bloem, een aantal families en een aantal leefgebieden (bijvoorbeeld de ranonkel-familie, het bosgebied, grassen, het moerasgebied, het kwelergebied, composieten en ruderales planten). De theorielessen zijn in 2003 in principe gepland op 13 mei, 20 mei, 27 mei, 3 juni, 10 juni, 17 juni, 24 juni, 1 juli, 2 september, 9 september, 16 september en 23 september. Excursies worden gehouden op 14 juni, 21 juni, 28 juni en 13 september. In het jaar 2004 zijn van mei tot oktober eveneens 12 theorielessen gepland naast een zestal veldexcursies. In dat jaar zal er onder andere aandacht zijn voor stinseplanten, orchideeën, vlinderbloemigen, heiden en duinen.

De theorielessen beginnen steeds om 19.30 uur en eindigen om 21.30 uur. Excursies omvatten in principe de gehele zaterdag, d.w.z. van 9.00 uur tot 16.00 uur. De cursusplaats wordt hoogstwaarschijnlijk het S.O.B. te Heerenveen. Docent is Jacob Koopman. Hij verzorgt ook een waardevolle cursusmap vol informatie. Er kunnen maximaal 26 cursisten aan deze cursus meedoen. De kosten zijn € 80,00 per cursist per jaar, vooraf te voldoen.

Opgave voor deze zeer verzorgde en leerzame cursus is mogelijk bij Jacob Koopman, Scholeksterstraat 63, 8446 HZ te Heerenveen. Telefoonnummer privé ('s avonds): 0513-683344, telefoonnummer werk (overdag): 0561-618818, e-mailadres: j.koopman@aoc-terra.nl.

Jacob Koopman

FÛGELFERBÂN

BMP-MOERASVOGELCURSUS VAN START GEGAAN

Begin februari is de BMP-cursus moerasvogels van start gegaan. De cursus wordt door de FFF georganiseerd met ondersteuning van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Ruim 20 cursisten doen mee om zelf de komende jaren broedvogels te inventariseren in moerasgebieden. Zowel in het landelijke broedvogelmeetnet als provinciaal bestaat grote behoefte aan meer jaarlijks geïnventariseerde Friese moerasgebieden. De cursus is opgedeeld in zes theorielessen, die alle in Hotel Goerres te Akkrum worden gegeven, en zes praktijklessen in o.a. Alde Feanen, De Deelen en op de Piamer Koaiwaard en de Mokkebank.

FRIESE WETLANDWACHTEN PLEITEN VOOR BEHOUD REGIOCONSULENT VOGELBESCHERMING

In Fryslân zijn 17 WetlandWachten vrijwillig actief voor Vogelbescherming Nederland met het op de voet volgen van ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening, natuurbeheer en onderzoek in Vogelrichtlijngebieden. Vrijwel al deze WetlandWachten zijn aangesloten bij de FFF. Op 12 december jl. werden zij tijdens een bijeenkomst te Heerenveen door Vogelbescherming op de hoogte gebracht van voorgenomen bezuinigingen, waarbij de positie van consultants van Vogelbescherming in de regio ter discussie staat. Om een en ander te voorkomen, werd onder de impulsen van enkele Friese WetlandWachten een pleidooi ter behoud van het regioconsulentschap opgesteld, die werd ondertekend door het merendeel van de Friese, Groningse en Drentse WetlandWachten. Dit pleidooi werd via e-mail naar alle leden van de ledenraad van Vogelbescherming gestuurd om daarmee een motie tegen de bezuinigingsplannen, die ingediend werd op de ledenraadvergadering van Vogelbescherming op 16 december jl te ondersteunen. Hierin omschreven de WetlandWachten wat de meerwaarde is van een ondersteunende kracht in de regio wanneer het gaat om de problematiek in Vogelrichtlijngebieden, waarmee WetlandWachten van doen hebben. Met de ondersteuning van het pleidooi werd de motie aangenomen en gaat de ledenraad van Vogelbescherming onderzoeken hoe tot een optimale organisatiestructuur inzake regioconsultanten en WetlandWachten te komen.

Romke Kleefstra, WetlandWacht De Deelen

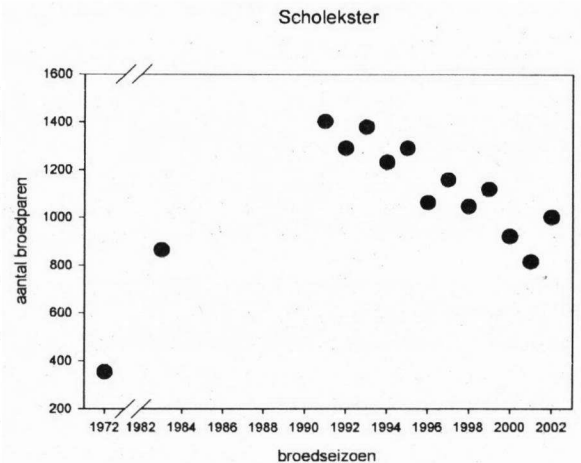
WADVOGELWERKGROEP FFF PLEIT VOOR SCHAALDENKEN

De Wadvogelwerkgroep FFF had op haar najaarsbijeenkomst in november 2002 bioloog Simon Verhulst uitgenodigd een lezing te verzorgen over zijn recente onderzoek naar de effecten van mechanische schelpdiervisserij op vogelpopulaties in de Waddenzee. Verhulst heeft zijn onderzoek uitgevoerd aan overwinterende Scholeksters en kwam tot drie duidelijke conclusies. Allereerst blijken overwinterende Scholeksters erg plaatstrouw te zijn. Ze zullen dus niet snel verkassen als hun voedselgebieden in kwaliteit achteruitgaan. Daarnaast bleek de conditie van Scholeksters in beviste gebieden sterk achter te blijven ten opzichte van soortgenoten in onbeviste gebieden. Ten slotte was de sterfte in de eerste groep 40% hoger dan bij Scholeksters die in onbeviste gebieden overwinterden.

De Wadvogelwerkgroep FFF kan op grond van bovenstaande bevindingen haar eigen telgegevens van de Scholekster veel beter begrijpen. Zowel de aantallen broedvogels (zie figuur) als de aantallen niet-broedvogels langs de Friese Waddenkust dalen namelijk al jarenlang. Heel begrijpelijk, want alle droogvallende wadplaten langs de Friese kust zijn geopend voor de mechanische kokkelvisserij, terwijl mosselbanken van enig formaat hier ook al geruime tijd weggevisht zijn.

Naar aanleiding van de conclusies uit het onderzoek van Verhulst heeft de Wadvogelwerkgroep een brief gestuurd naar diverse instellingen (Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van Fryslân, ministerie van LNV, Waddenadviesraad) die zich met het waddenbeleid bezig houden. In de brief wordt allereerst gerefereerd aan de onderzoeksresultaten van Verhulst, die duidelijk maken dat Scholeksters langs de Friese Waddenkust weinig opschieten met extra gesloten gebieden bij Texel of Rottum. De plaatstrouw bij Scholeksters is zo groot, dat het instellen van gesloten gebieden bij Paesens geen positieve effecten zal sorteren voor Scholeksters bij Zwarte Haan. Vervolgens wordt gewezen op de merkwaardige situatie dat enerzijds enkele jaren geleden vele miljoenen euro's gemeenschapsgeld zijn besteed aan de aankoop en inrichting van Noard-Fryslân Bûtendyks, maar anderzijds momenteel de voedselomstandigheden ter plekke sterk worden aangetast door de mechanische kokkelvisserij. De Wadvogelwerkgroep FFF pleit voor het instellen van een onbevist deel van het droogvallende wad, dat voldoende groot is om de voedselbehoefte van vogels van de gehele Friese kust te dekken. Bovendien stelt de Wadvogelwerkgroep dat het onderzoek van Verhulst duidelijk maakt dat het huidige voedselreserveringsbeleid in de Waddenzee volstrekt onvoldoende rekening houdt met de foeragegewoonten en het trekgedrag van de Scholekster. Er moet niet langer gedacht worden vanuit de wijze waarop kokkelvisserij met hun grote boten werken, maar vanuit de eisen die alle vogelsoorten stellen aan hen leefgebied op grond waarvan de Waddenzee als Vogelrichtlijngebied is aangewezen (dus niet alleen van Eidereend, Scholekster en Kanoetstrandloper).

De Wadvogelwerkgroep pleit in haar brief dan ook voor nieuw beleid waarbij kleinschalig gewerkt moet worden: het grootschalig denken heeft immers geleid tot het volledig leegvissen van de voedselgebieden voor schelpdieretende vogelsoorten van de Friese Waddenkust.

Meinte Engelmoer

Scholeksters en kockelaar op het wad.

foto: © Martijn de Jonge (<http://www.martijndejonge.nl>)